

УДК 347.12(477):004.6-027.552 DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2024.2.28>

Софія Олегівна Попова,

доктор філософії за спеціальністю 081 «Право»,
Харківський національний університет внутрішніх справ,
кафедра цивільного права та процесу (старший викладач);

 <https://orcid.org/0000-0003-3628-1513>,

e-mail: sophikpoter@ukr.net

ПРАВО НА ЗАБУТТЯ В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Визначено поняття та особливості права на забуття у вітчизняному і міжнародному правовому полі, зокрема в контексті збройної агресії рф проти України. Встановлено важливість забезпечення рівноваги між свободою слова, вираження поглядів і свободи преси та правом на забуття. Розглянуто необхідність дотримання балансу приватних і суспільних інтересів у контексті права на забуття. Проаналізовано неможливість застосування права на забуття в контексті російсько-української війни. Запропоновано розробити відповідні положення щодо регламентування безперешкодної реалізації права на забуття особам, які постраждали від війни, незважаючи на те, що їх справи були резонансними та становлять значний суспільний інтерес, проте особа має право, щоб такі ситуації не асоціювалися з нею.

Ключові слова: право на забуття, фізична особа, юридична особа, ділова репутація, моральна шкода, цивільно-правова відповідальність, воєнний стан, збройна агресія.

Оригінальна стаття

Постановка проблеми

Повномасштабне вторгнення рф на територію України внесло безліч змін у сучасний світовий суспільний і політичний порядок. Відтепер, крім податкових, митних, реєстраційних нововведень, важливим чинником обрання контрагента є відсутність зв'язку особи із країною-окупантом або її підтримки. Глобалізація позитивно впливає на можливість миттєвої реакції зарубіжних чиновників на події в Україні, а отже, вибудовує чітку передову позицію у світі, від якої не можна відходити.

Події 24 лютого 2022 р. змінили правові реалії в Україні та країнах Європейського Союзу. Усі угоди, укладені з російськими партнерами, стають неможливими, адже до суб'єктів – носіїв ділової репутації мають належати не лише учасники підприємницької діяльності, а й учасники ділової комунікації загалом, тобто й контрагенти. Ті фізичні або юридичні особи, які все ж допускали ділові відносини з

такими суб'єктами, зараз мають усвідомлювати, що у зв'язку з війною рф проти України підтримка відповідних відносин з агресором супроводжується абсолютними ризиками, уже не тільки репутаційного, а й правового характеру. Причому йдеться не лише про правову систему України, а й про правові системи інших країн, зокрема про норми, що мають екстериторіальну дію [1]. Адже яких гарантій виконання своїх зобов'язань можна очікувати від держави та її громадян чи організацій, що розпочали війну та вчиняють тяжкі злочини?

В умовах диджиталізації, розвитку медіа та соціальних мереж приховати будь-яку інформацію стає все складніше. Після появи смартфонів обмін повідомленнями, плітками та новинами стає миттєвим. Незважаючи на бажання суб'єкта приховати окремі відомості про себе, якщо вони вже стали відомі хоча б мінімальній кількості осіб, його життя автоматично перетворюється на існування в об'єктиві камер, а інформація набуває масовості зі швидкістю світла.

Сьогодні багато осіб дотримуються нейтральної позиції щодо російської агресії, унаслідок чого в суспільстві про них складається неоднозначна думка. Тобто їхня незрозуміла позиція викликає таке саме негативне враження, як і підтримка окупанта, а тому вони стають об'єктами нищівної критики в медіа. Після вимушеної реакції на події, що відбуваються, громадськість усе одно ставить до них із недовірою. У зв'язку із цим все більше осіб хочуть змусити суспільство забути деякі поширені про них негативні відомості, щоб реабілітуватися перед споживачами.

Це штовхає таких осіб до пошуку способів реабілітації й водночас спонукає нашу державу створювати певні прецеденти, коли особа, яка підтримує агресію, вимушена завершити свою діяльність в Україні добровільно або примусово.

Таким чином, варто дослідити, що таке право на забуття, як воно реалізовується та чи може бути застосоване до осіб, які підтримують війну.

Стан дослідження проблеми

Питання виникнення у правовій системі права на забуття вивчали чимало вітчизняних науковців, серед яких Д. Белов, М. Белова, О. Горнило, О. Кааітенко, С. Попова. Таке право насамперед розглядалося в конституційно-правовій площині О. Совгирею та Ю. Ремінською, оскільки воно зачіпає основоположні права людини, наприклад право на особисту недоторканність, право на приватне життя. Однак право на забуття містить цивільно-правовий аспект, який необхідно дослідити.

Сьогодні в науковій літературі відсутні дослідження проблематики права на забуття в контексті збройної агресії рф проти України, що безперечно потрібно розглянути через актуальність зазначеної

тематики й необхідність застереження, що ніхто не повинен забувати про цю жахливу війну та про причетних і винних у ній осіб.

Мета і завдання дослідження

Метою статті є аналіз українського та міжнародного законодавства і правової доктрини для визначення особливостей права на забуття, зокрема в контексті російсько-української війни, й виконання поставлених у цій статті завдань, а саме: визначення поняття та правової природи права на забуття, встановлення характерних ознак права на забуття, вивчення взаємозалежності права на забуття й ділової репутації, а також дослідження неможливості реалізації права на забуття особами, що причетні та/або винні у збройній агресії рф проти України.

Наукова новизна дослідження

Визначено цивільно-правовий аспект права на забуття, його взаємозалежність з діловою репутацією та наголошено на тому, що в осіб, які співпрацюють чи хоча б якимось чином підтримують зв'язок з агресором, не виникає права на забуття цієї інформації щодо них.

Виклад основного матеріалу

Значна кількість наукових досліджень як суто теоретичного, так і практичного характеру останнім часом присвячується питанням захисту персональних даних фізичної особи або навіть юридичної особи, які внаслідок інтернет-активізації суспільства стали максимально доступними й недостатньо дослідженими. Віднедавна у правовому полі з'явилася згадка про існування нової для правознавців категорії – права на забуття. Це право в широкому розумінні означає, що певна особа через якийсь проміжок часу може звернутися до медіа для видалення про неї інформації, яка колись там зазначалася, але сьогодні вже начебто не має значення, а особа хотіла б щоб ці відомості про неї були забуті. З 2014 р. це право фактично почало розвиватися і стало предметом численних дискусій у багатьох державах.

Що є правом на забуття: це посягання на свободу слова та преси чи захист приватного життя особи? Ще у 1998 р. Касаційним судом у справі № 3679 в Римі було визначено поняття «право на забуття» (право бути забутим) як виправданий інтерес кожної особи не зазнавати необмежено довго подальшої шкоди щодо власної честі та репутації внаслідок повторної публікації новин, які були законно розкриті в минулому¹. У цьому сенсі право бути забутим зберігає особисту ідентичність відповідної особи в її суб'єктивному аспекті, який

¹ Cassazione civile sez. III 09 aprile 1998 n. 3679 // Studio. Legale. Zallone : сайт. URL: <https://www.studiozallone.it/wp-content/uploads/2019/12/Cassazione-civile-9-4-1998-n-3679-diritto-allobblio.pdf> (дата звернення: 11.05.2024).

пов'язаний з честю, об'єктивністю та репутацією [2, р. 209]. Таким чином, це право завжди пов'язувалося з такими благами, як честь і репутація, адже у вузькому розумінні право на забуття запобігає нагадуванню особі певних відомостей, що пов'язуються з нею і спричиняють для особи певні негативні наслідки в суспільстві.

У XXI ст. право бути забутим випливає зі справи ТОВ Гутл Іспанія і Гутл Інкорпорейтед проти Національного Агентства захисту персональних даних Іспанії та М. Гонзалеса (*Google Spain SL and Google Inc. v Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) and Mario Costeja González*)¹.

З моменту набуття чинності *General Data Protection Regulation*² (далі – GDPR) ця правова можливість була закріплена на законодавчому рівні додатково до права на видалення, яке в основному регулює зобов'язання щодо власне видалення даних, у яких суб'єкт більше не зацікавлений. Кодифікація вказаного права здійснила новий поштовх у розвитку особистих немайнових прав фізичних осіб, зокрема щодо приватної сфери життєдіяльності. У зазначеному нормативно-правовому акті відсутнє легальне визначення та ознаки права на забуття, які особи можуть здійснювати його, а хто не може розраховувати на його застосування. Також нічого не вказано про юридичних осіб, про приватну сферу яких рідко згадують. Взагалі щодо компаній, то всі нормативні акти звертають увагу лише на ділову репутацію, яка, зокрема, містить безліч внутрішніх елементів, що становлять приватну складову юридичної особи. Діяння окремих самостійних суб'єктів, які здійснюють підприємницьку діяльність, формують соціальну сферу впливу, позначаються на ставленні суспільства як до ситуацій, які відбуваються у світі, так і до самої компанії, що підтримує або не підтримує ті чи інші резонансні події.

У загальних рисах право на забуття можна визначити як право, надане фізичним та юридичним особам, що дає їм змогу впливати на рівень відкритості наявної в інтернеті інформації щодо себе/своїєї діяльності, зокрема можливість впливу на рівень індексації такої інформації та видачі пошукових запитів у різних пошукових системах (за ключовими словами). Право на забуття є невіддільною частиною права на повагу до приватного життя і з часом особа може висловити бажання не поширювати певні дані про себе або приховати їх.

¹ *Google Spain SL and Google Inc. v. Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) and Mario Costeja González* : Judgment of the Court (Grand Chamber), 13 May 2014 // EUR-Lex : сайт. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62012CJ0131> (дата звернення: 11.05.2024).

² *General Data Protection Regulation* // *Intersoft consulting* : сайт. URL: <https://gdpr-info.eu> (дата звернення: 11.05.2024).

Варто зауважити, що право на забуття є доволі новітнім серед усього спектру прав, адже первинно воно залежить від поширення інформації про особу, зокрема в мережі Інтернет. Тобто важливим критерієм права на забуття є значення певної інформації для загалу. Буквально таке право стосується захисту приватної інформації про особу (персональних даних). Здавалося б, способами захисту персональних відомостей є, наприклад, звернення до суду з вимогою про спростування та/або про відшкодування моральної шкоди у зв'язку з душевними стражданнями, яких особа зазнала внаслідок досягання на її приватне життя через поширення про неї неправдивих відомостей. Так чи інакше йдеться про притягнення особи до цивільно-правової відповідальності.

Проте право на забуття має зворотний ефект. Йдеться про видалення персональних даних у мережі, які вже були поширені раніше, зокрема, якщо вони сьогодні не мають особливої важливості та не становлять суспільного інтересу. І це не вважається притягненням особи, що поширила інформацію, до цивільно-правової відповідальності. Навпаки, йдеться про забезпечення права особи на забуття певних відомостей про себе. Тому з'являється дискусія про те, що будь-яка подія, яка була висвітлена в медіа під час реалізації свободи преси, тепер повинна бути видалена за запитом особи. Проте у своїх рішеннях суди надають чітку відповідь, що не може бути забутою інформація, яка була резонансною й залишається важливою для подальшого ставлення до особи та побудови її загального портрету. Варто також зазначити в цьому контексті, що сьогодні в Україні відсутній механізм реалізації права на забуття, а тому особи можуть здійснити своє право шляхом звернення до суду або подання скарги на недотримання умов згоди на обробку та зберігання персональних даних [3, с. 60].

Тому право на забуття справедливо можна порівняти з правом на захист персональних даних, адже ці права однаково захищають дані, які не повинні бути розголошені й набувають для особи однакової цінності. Можна стверджувати, що воно начебто взаємопов'язане або походить від права на приватність, що є укрупненням різноманітних прав, які охороняють і захищають приватні дані. Єдиною відмінністю між усіма цими правами та правом на забуття є те, що в першому випадку інформацію намагаються приховати та запобігти несанкціонованому публічному поширенню, а в разі їх порушення особу притягнуть до цивільно-правової відповідальності. У другому випадку інформація (не обов'язково приватна) уже була поширена на законних підставах, а тепер особа має право на її видалення, якщо ця інформація не становить суспільного інтересу.

Сучасна європейська конституційна доктрина, хоча і не завжди безпосередньо пов'язана із захистом права на забуття, проте виробила

єдину правову позицію щодо правової можливості особи здійснювати контроль за своїми персональними даними.

У своєму рішенні у справі «Аффер Гурбейн проти Бельгії» (*Affaire Hurbain v. Belgium*) № 57292/16 Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) визнав за особою можливість здійснити своє право на забуття. Особа – правопорушник, який відбув покарання, має шанс через певний час реінтегруватися в суспільство, отже, звернувся до медіа з вимогою прибрати своє ім'я з електронної версії статті. Це підтверджує його бажання більше не стикатися зі своїм правопорушенням. Європейський суд з прав людини погодився і з тим, що інформація в інтернеті набагато частіше, ніж у друкованих виданнях, перешкоджає реалізації основних прав та свобод, зокрема права на повагу до приватного життя. Зрештою, право на забуття полягає у праві кожного на вичерпну й актуальну інформацію про себе. Отже, після спливу певного проміжку часу, коли подія, що відбулася та стосувалася певного суб'єкта або суб'єктів, втратила свою інформативну цінність, резонанс і застереження для суспільства, дані про те, що відбулося або відомості про особу можна стерти за її заявою для уникнення асоціації особи з негативним досвідом у майбутньому. Це означає, що особа може здійснити своє право на забуття¹.

Проте таке право не є абсолютним і застосовується лише в певних випадках, зокрема, якщо інформація, яку необхідно забути, не становить суспільного інтересу. Суд Європейського Союзу щодо зазначеної проблеми проаналізував питання про баланс приватних та суспільних інтересів і визнав, що право на забуття може надаватися громадянину (фізичній особі) тільки в тому разі, якщо відсутня зацікавленість широкої спільноти в інформації про конкретну особу, а також якщо громадянин не відіграє особливу, значну й важливу суспільну роль [4, с. 61].

У контексті війни сьогодні в Україні будь-яка діяльність особи – домовленості, стратегічне планування, побудова нових взаємовигідних відносин, перебуває під прицілом держави та суспільства і ґрунтується на одній характерній ознаці: чи певна особа підтримує злочинні дії агресора або ні, а це завжди становить суспільний інтерес. Така особливість формує подальшу долю особи, адже від неї залежить, чи будуть сприймати особу. Підтримка чи співпраця з дотичними до країни-агресора контрагентами впливає на її ділові зв'язки, суспільну оцінку, наявність чи відсутність контрагентів, державну підтримку, тобто на ділову репутацію в цілому. Отже, це прямо чи

¹ *Affaire Hurbain c. Belgique* : Requête no 57292/16 22 juin 2021 // HUDOC : сайт. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-210467> (дата звернення: 11.05.2024).

опосередковано формує її економічне благополуччя, зокрема вартість гудвілу [5, с. 74]. Право бути забутим містить вказівку саме на забуття даних про особу, а отже, видалення інформації, яка колись була важливою для суспільства й характеризувала особу, а тепер, із часом, суб'єкту важливо, щоб такі дані не асоціювалися з ним, коли для суспільства ця інформація втратила актуальність¹. Проте у GDPR не йдеться про юридичних осіб, у яких є такі самі права, як і у фізичних осіб. Інформація про них так само може завдати їм шкоди і вони можуть звернутися до уповноваженої на те особи з приводу видалення непотрібних для них даних. Але, враховуючи те, що в українському законодавстві наразі відсутнє положення, яке б регламентувало право на забуття, нові реалії, зокрема через впровадження воєнного стану, можуть диктувати різноманітні законодавчі новації. Наприклад, в Указі Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» зазначено, що на період дії воєнного стану можуть обмежуватися окремі права та свободи осіб, зокрема право на здійснення підприємницької діяльності, на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, а також можуть відбуватися втручання в особисте й сімейне життя особи². Тобто сьогодні особливої актуальності набуває питання законності здійснення тієї чи іншої діяльності, висловлення певної некоректної, зважаючи на ситуацію в країні, позиції, ведення листування з ворогом тощо. Будь-які порушення, які стосуються підтримки збройної агресії: несанкціонований продаж зброї, співпраця з російськими контрагентами, ведення діяльності у рф, висловлення антиукраїнських поглядів чи комунікація з військовими рф через переписки або розмови щодо місць дислокації Збройних Сил України, будуть висвітлюватися медіа. Враховуючи різноманітні журналістські розслідування, особа не зможе «відбілитися» після розкриття певної негативної інформації про себе.

Таким чином, щодо факту про прихильність до російської агресії, то право на забуття не дасть можливості організаціям звернутися до медіа, пошукових систем в інтернеті тощо з приводу видалення інформації про себе. У цій ситуації, якщо та чи інша особа буде сприйматися як прихильник рф, а отже, такою, що підтримує війну, насилля, тероризм, то в майбутньому вона не здійснить свого права на

¹ *General Data Protection Regulation // Intersoft consulting : сайм. URL: <https://gdpr-info.eu> (дата звернення: 11.05.2024).*

² *Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 // Президент України : офіц. сайт. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення: 11.05.2024).*

забуття, не зможе розраховувати на те, що її діяння можуть бути забутими.

Водночас варто звернути увагу на цивільно-правовий аспект права на забуття, який полягає в захисті особистих немайнових правовідносин. Право на забуття зазвичай спрямоване на захист приватного життя, зокрема щодо забуття інформації про таке життя й вказані відомості, які б не заважали особі існувати в майбутньому, не піддавали б її необґрунтованій критиці чи засудженню, не провокували б певного негативного ставлення. Таким чином, виявляється приватний аспект права на забуття. Водночас ідеться про особисті немайнові права обох сторін, що виявляє їх юридичну рівність, тобто відсутність владних повноважень в одного суб'єкта щодо іншого та балансу прав між ними.

Йдеться про права осіб, інформація про яких існує в медіа, та про права самих медіа, котрі втілюють свободу слова, преси тощо. Адже право на інформацію розкривається у трьох повноваженнях: на збір, зберігання та використання інформації. Коли справа стосується висвітлення інформації, наприклад про злочинну діяльність, важливо усвідомлювати, що таке висвітлення прямо покладається на медіа, оскільки провідним завданням журналістської діяльності є відтворення та передача лише тих відомостей, що становлять значний суспільний інтерес. При цьому поширення такої інформації має відбуватися, зважаючи на обґрунтованість її релевантності. Тобто рівень поширення інформації безпосередньо залежатиме від ступеня зацікавленості громадськості, винятковості змісту такої інформації для функціонування усього суспільства або значної його частини [6, с. 33]. Отже, медіа є тим суб'єктом, що збирає та зберігає інформацію та використовує її для репортажу з метою викликати резонанс у суспільстві. Водночас особа, інформацію про яку поширили, має право на захист. Проте, якщо говорити про право на забуття, то його основи, закладені у GDPR, спрямовані на дотримання балансу між свободою слова, преси та правом особи на приватне життя. Оскільки медіа так само мають право звернутися до суду з відшкодуванням моральної шкоди, завданої діловій репутації, адже якщо щоразу вказувати незалежним журналістам, що вони мають публікувати, а що видаляти, тоді нівелюється репутація чесних й об'єктивних медіа.

У сучасних реаліях, коли в Україні триває війна, більшість подій не повинні бути забутими. Чи можуть злочинці або особи, причетні до злочинів унаслідок російської агресії, розраховувати на те, що їхні дії зі спливом часу можуть бути видаленими, а їхнє добре ім'я відновлене? Звичайно, ні.

Сьогодні своїми рішеннями міжнародні компанії встановили новий стандарт поведінки бізнесу щодо геополітичних подій у майбутньому.

Для захисту держави від агресора необхідно вживати заходів для запобігання фінансовому стимулюванню окупанта. Такими діями, які допоможуть в економічній боротьбі, є вихід підприємств із ринку країни-окупанта. Тому більшість компаній для запобігання стимулюванню військової машини рф та збереження своєї ділової репутації, щоб медіа та суспільство не пов'язували суб'єкта з тероризмом, припинили діяльність у рф. Згортання діяльності організації в країні-агресорі може вважатися або превентивною мірою для захисту своєї ділової репутації (якщо підприємство одразу припинило будь-яку економічну або фактичну діяльність), або власне способом захисту (якщо це відбулося після тиску медіа та суспільства) і буде називатися «відклична діяльність компанії» [7, с. 296].

Підприємства вболівають за збереження свого іміджу, тобто враження, яке організація та її співробітники справляють на людей і яке фіксується в їхній свідомості у певних емоційно забарвлених стереотипних уявленнях [8, с. 2]. Від іміджу залежить фінансове благополуччя підприємства. Саме тому створення обличчя фірми завжди було найважливішою метою бізнесменів усього світу – прагнення до престижу в діловому світі, популярності в споживача, репутації серед партнерів та клієнтів, авторитетності серед власних працівників. Адже те, що думають люди про фірму, багато в чому визначає її конкурентоспроможність [9, с. 172].

Це означає, що в подальшому перед тим, як здійснювати якісь масштабні необдумані дії, як зараз це зробила рф, політтехнологи, кризові менеджери тощо будуть оцінювати всі ризики, на які йде та чи інша держава у зв'язку зі своїм прийнятим рішенням. А компанії, зокрема, будуть зобов'язані відреагувати миттєво. Адже ті організації, які замовчували своє ставлення до війни, зараз пожинають плоди. Оскільки уявлення про підприємство є певним нематеріальним активом, що допомагає залучати додаткові інвестиції, найкращих спеціалістів, отримувати нові контракти, то негативно сформована думка, яка залишиться, не дозволить компаніям користуватися всіма привілеями доброї ділової репутації. У подальшому в друкованих медіа, у мережі Інтернет будуть усе частіше з'являтися згадки про осіб, які тим чи іншим чином підтримали військові дії, проте після завершення війни ці суб'єкти не зможуть розраховувати на забуття того, що вони безпосередньо були спонсорами вбивств і втратили свою ділову репутацію. У загальному розумінні ділова репутація будь-якого підприємства – це уявлення про підприємство в суб'єктів зовнішнього середовища за наслідками минулих подій. Тобто відомості про цю особу будуть супроводжувати її впродовж усього її існування, під час укладення контрактів, оцінки ризиків співпраці тощо.

Отже, компаніям необхідно припинити співпрацю з рф чи дотичними до неї особами. Транснаціональні корпорації безперечно можуть здійснити важливий вплив на відсутність фінансування військового арсеналу рф та зберегти своє добре ім'я, якщо вийдуть із російського ринку товарів і послуг. Це також матиме велике значення для суспільної думки як про збройну агресію, так і про саму корпорацію та покаже її негативне ставлення до війни [10]. Суспільний резонанс та інтерес допоможе запобігти тому, щоб забути в майбутньому про ті страшні речі, які принесла збройна агресія рф проти України, і причетних до цього осіб.

Водночас існує інший бік медалі права на забуття, коли про певну інформацію, попри її резонанс, необхідно забути, щоб особа могла жити далі.

Як свідчать відповідні зарубіжні законодавчі та правозастосовчі практики, інформація, яку особа вимагає видалити, повинна відповідати принаймні одній із таких двох вимог: 1) бути неточною/неповною, тобто у своєму змісті відображати не всі деталі, а лише фрагментарно висвітлювати окремі аспекти; 2) бути нерелевантною (тобто така інформація втратила своє значення для заявника через деякі чинники та/або обставини). Хоча процедура формування та подання запиту про видалення персональних даних дозволяє заявнику звертатися безпосередньо до операторів системи пошуку інформації, здебільшого реалізація права на забуття все ще підлягає контролю з боку органів судової влади. Метою рішення суду в таких категоріях справ є отримання особою офіційного дозволу зробити інформацію, що міститься в інтернеті, недоступною для широкої громадськості [6, с. 33]. У контексті російсько-української війни лише особи, які стали жертвами війни й фігурували в новинах як такі, що були зґвалтовані, або свідки, або особи, пов'язані з іншими злочинами російських військових проти людей, можуть розраховувати на видалення цих даних про себе. Можливо, із часом ці особи захочуть, щоб про це забули, журналісти знову й знову не брали в них інтерв'ю, а люди не переживали ще раз свої трагедії. У пошуках оптимального балансу між зазначеними вище правами до уваги слід брати реальні фактичні твердження, навіть якщо вони є несприятливими для відповідної особи. Йдеться, зокрема, про необхідність урахування того факту, що висвітлення інформації про певну особу може мати значний повсюдний ефект та призвести до стигматизації особи, інформація про яку опинилася у відкритому доступі. У такому разі навіть достовірна інформація може бути початком для соціальної ізоляції людини та її вигнання із суспільства [6, с. 33].

Отже, необхідно зважати на певні почуття особи, яка в цій ситуації є жертвою, і не піддавати її додатковим стражданням, за які

потрібно буде нести відповідальність. Застосовуючи системно-орієнтовний підхід до аналізу законодавства Європи, Ф. Верро зазначає, що загалом регіональна модель побудови конструкції права на забуття передбачає вирішення питань, що стосуються збалансування свободи вираження поглядів із загальним правом на приватність і конфіденційність інформації, що безпосередньо стосується особи [11]. Таким чином, коли така інформація раніше буде відомою, резонансною, то зі спливом певного часу для окремих осіб вона забудеться. Водночас для соціального життя жертви потрібно, щоб більше ці відомості не пов'язувалися з конкретною особою, яка є постраждалою.

Таким чином, варто враховувати декілька чинників, зокрема певну згоду особи на поширення про неї певних відомостей. Наприклад, після деокупації території Київської області, зокрема Бородянки, Бучі, Гостомеля, Ірпеня, було розкрито величезну кількість злочинів і трагедій, спричинених збройною агресією. Такі історії були широко висвітлені в медіа разом із персональними даними осіб, тобто в окремих випадках із зазначенням прізвища, ім'я, віку, місця проживання. Через якийсь час, можливо, постраждала особа захоче приховати певну інформацію про себе, щоб уникнути постійного співчуття, суб'єктивного ставлення до себе чи стигматизації. У цьому разі варто, мабуть, просто видалити з опублікованого матеріалу ім'я чи найменування особи. Для цього варто розробити відповідні положення з уточненням.

Висновки

Отже, на підставі викладеного можна стверджувати, що право на забуття є правом нового покоління і воно є недостатньо дослідженим. В Україні відсутнє легальне закріплення права бути забутим у законодавстві. Проте, враховуючи той факт, що джерелом права є рішення ЄСПЛ, можна вважати, що українське правове поле визнає можливість здійснювати таке право особами. Право на забуття взаємопов'язане із правами особи на приватність, на захист персональних даних. Водночас його здійснення не пов'язане із притягненням особи до цивільно-правової відповідальності, зокрема шляхом спростування відомостей про особу чи відшкодування моральної шкоди. Воно полягає у видаленні інформації про особу, якщо вона не становить суспільного інтересу.

Нині існує декілька проблем щодо реалізації зазначеного права. Йдеться про відсутність механізмів здійснення такого права, крім звернення до суду та подання скарги щодо порушення умов згоди на збір та обробку персональних даних.

У контексті російсько-української війни, крім неможливості причетних осіб до збройної агресії здійснити право на забуття, навпаки,

варто регламентувати безперешкодну реалізацію вказаного права особам, які постраждали від війни. І хоча їхні справи були резонансними і становлять значний суспільний інтерес, проте особи мають право, щоб такі ситуації не асоціювалися з ними.

Щодо фізичних та юридичних осіб, які безпосередньо брали участь у війні, віддавали злочинні накази, або компаній, котрі підтримували військові дії та кровопролиття, були спонсорами війни і не припинили свою діяльність на території країни-агресора, то про них необхідно пам'ятати.

Список бібліографічних посилань: 1. Онуфрієнко О. Контрагенти з рф та рб: ризики співпраці // LIGA ZAKON : сайт. 20.04.2022. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/210683_kontragenti-z-rf-ta-rb-riziki-sprvrats (дата звернення: 11.05.2024). 2. Maietta A. Right to be forgotten. *Revista de Estudos Constitucionais, Hermenêutica e Teoria do Direito*. 2020. Vol. 12, No. 2. Pp. 207–226. DOI: <https://doi.org/10.4013/rechtd.2020.122.03>. 3. Белов Д. М., Белова М. В., Горнило О. Т. Право людини на забуття. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2024. Т. 2, № 81. С. 57–62. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.81.2.9>. 4. Калітенко О. М. Право на забуття: здобуток європейський чи глобальний? *Часопис цивільстики*. 2019. Вип. 35. С. 60–64. DOI: <https://doi.org/10.32837/chc.v0i35.189>. 5. Попов В. А., Попова С. О. Непідтримка агресора як ознака ділової репутації суб'єктів цивільних відносин // *Матеріали круглого столу, присвяченого 19-й річниці Європейського дня цивільного правосуддя* : зб. тез доп. та повідомл. (м. Харків, 25 жовт. 2022 р.) / за заг ред. проф. К. В. Гусарова. Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2022. С. 74–77. 6. Совгіря О., Ремінська Ю. Право на забуття: міркування з точки зору конституційно-правової «матерії». *Український часопис конституційного права*. 2021. № 3. С. 23–35. DOI: <https://doi.org/10.30970/jcl.3.2021.2>. 7. Попова С. О. Особисті немайнові права юридичної особи: реалії сьогодення : монографія. Харків : Право, 2023. 358 с. 8. Орбан-Лембрик Л. Е. Психологія управління : посібник. Київ : Академвидав, 2003. 568 с. 9. Данчева О. В., Швалб Ю. М. Практична психологія в економіці та бізнесі. Київ : Лібра, 1998. 270 с. 10. Francis D. Most multinationals remain in Russia and fund Putin's invasion of Ukraine // Atlantic Council : сайт. 18.09.2022. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/most-multinationals-remain-in-russia-and-fund-putins-genocidal-invasion/> (дата звернення: 11.05.2024). 11. Werro F. The Right To Be Forgotten: The General Report – Congress of the International Society of Comparative Law, Fukuoka, Juli 2018 // *The Right to Be Forgotten. A comparative study of the Emergent right's evolution and application in Europe, the Americas and Asia* / ed. by F. Werro. Switzerland : Springer, 2020. Pp. 1–35. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-030-33512-0>.

Надійшла до редколегії 17.05.2024

Прийнята до опублікування 15.06.2024

Popova S. O. The right to be forgotten in the context of the Russian-Ukrainian war

Foreign and domestic legislation and legal doctrine regarding the right to be forgotten, establishing its features, in particular in the context of the Russian-Ukrainian war, are analyzed. It is noted that recently in the international legal field there is a mention of the existence of a new category for legal scholars - the right to be forgotten. The definition of the right to be forgotten is disclosed and it is established that, in a broad sense, the right means that a certain person after a certain period of time can turn to the media to remove previously disseminated information about him, which is not currently of a certain public interest, but at the request of the person should not to exist in public space. In a narrow sense, the right to be forgotten preserves the personal identity of the relevant person in its subjective aspect, which is related to honor, objectivity and reputation, that is, it prevents the person from being reminded of certain information related to him and causing him certain negative consequences in society. The importance of ensuring a balance between freedom of speech, expression of views, freedom of the press and the right to be forgotten is established.

The need to maintain a balance of private and public interests in the context of the right to be forgotten is considered. It is noted that the Court of the European Union recognized the possibility of a person acquiring the right to be forgotten only when there is no interest in information about a specific person in the public space, and also when such a person does not play a special, significant and important social role.

It is emphasized that the right to be forgotten is different from the protection of the right to privacy and its realization does not entail the manifestation of measures of civil liability.

The impossibility of applying the right to be forgotten in the context of the Russian-Ukrainian war is analyzed. Emphasis is placed on the fact that persons who are somehow involved in armed aggression cannot expect that their name will be "whitened" in the future. It is noted that international companies have set a new standard of business behavior regarding geopolitical events in the future with their decisions. It has been established that companies must cease cooperation with the Russia or persons related to it. It was emphasized that transnational corporations, by exiting the Russian market, exert a significant influence on the lack of financing of the military machine, preserving their good name.

It was concluded that there is another side of the medal of the right to be forgotten, when certain information, despite its resonance, must be forgotten so that the victim can live on and count on an objective attitude towards himself. It is proposed to develop relevant provisions on the regulation of the unimpeded exercise of the right to be forgotten by persons who suffered from the war, despite the fact that their cases were high-profile and of great public interest, because a person has the right not to be associated with such situations.

Key words: right to be forgotten, natural person, legal entity, business reputation, moral damage, civil liability, martial law, armed aggression.

